

AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA
IM. STANISŁAWA STASZICA W KRAKOWIE

Wytrzymałość Materiałów

Rozciąganie/ ściskanie prętów prostych

Naprężenia i odkształcenia, statyczna próba rozciągania i ściskania, właściwości mechaniczne, projektowanie elementów obciążonych osiowo.

Wydział Inżynierii Mechanicznej i Robotyki

Katedra Wytrzymałości, Zmęczenia Materiałów i Konstrukcji

Dr hab. inż. Kinga Nalepka

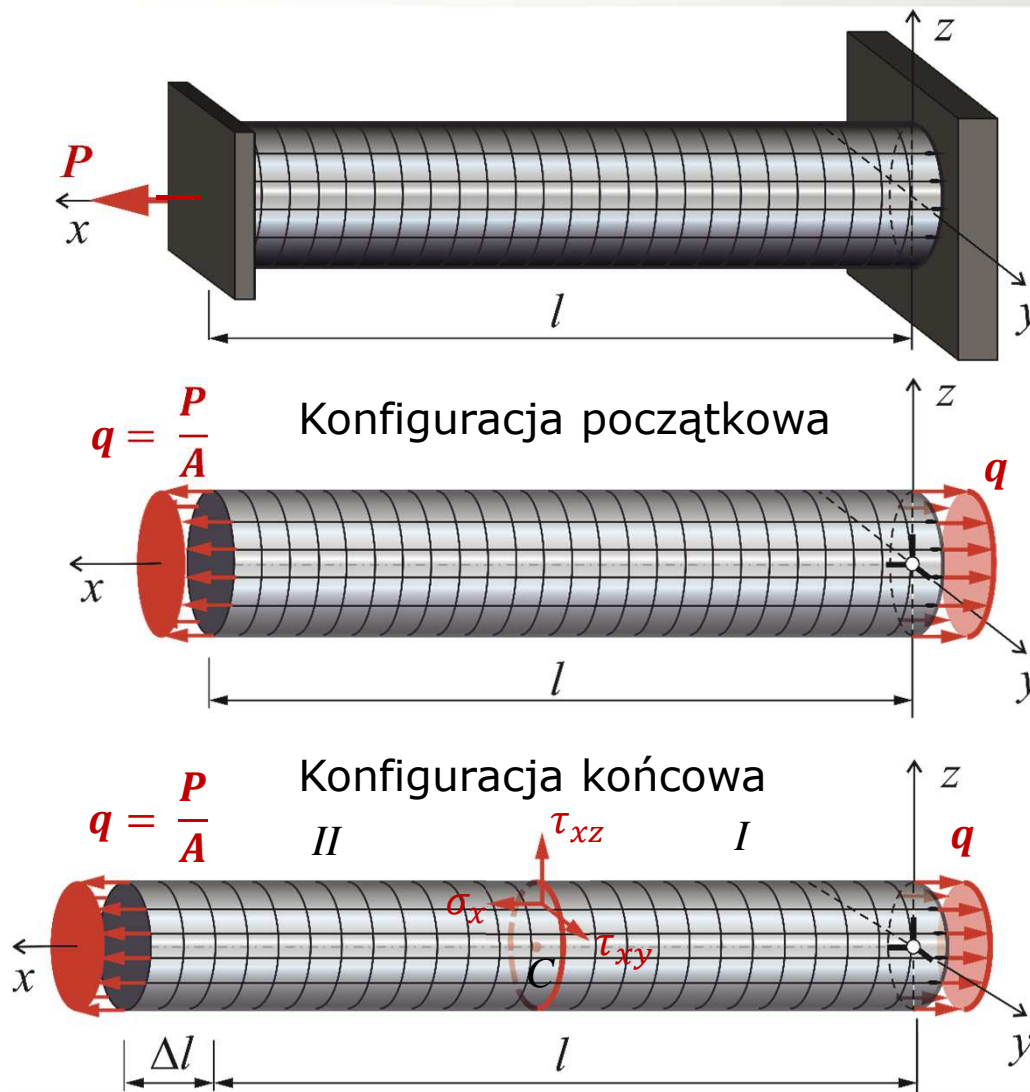
B2, III p., pok. 312

e-mail: knalepka@agh.edu.pl

tel. 12 617 30 98

http://zwmik.imir.agh.edu.pl/dydaktyka/dla_studentow/imir/imir.html

Naprężenia

Prosty pręt pryzmatyczny o dowolnym, litym przekroju poprzecznym utwierdzony na jednym końcu (w środku ciężkości) obciążono na ściankach poprzecznych siłami o równomiernie rozłożonej gęstości skierowanymi zgodnie z normalną zewnętrzną.

- Pomijamy siły masowe.
- Oś x wzdłuż osi pręta, a y i z stanowią osie główne centralne przekroju poprzecznego .

Warunki równowagi:

$$\bar{S}(W_I) = \bar{S}(Z_{II}), \bar{M}_C(W_I) = \bar{M}_C(Z_{II})$$

$$S_x(W_I) = \int_A \sigma_x dA = \int_A q dA \Rightarrow \sigma_x = \frac{P}{A} \quad (2.1)$$

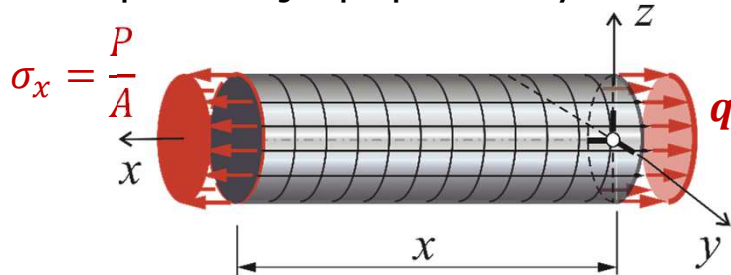
$$S_y(W_I) = \int_A \tau_{xy} dA = 0 \Rightarrow \tau_{xy} = 0 \quad (2.2)$$

$$S_z(W_I) = \int_A \tau_{xz} dA = 0 \Rightarrow \tau_{xz} = 0 \quad (2.3)$$

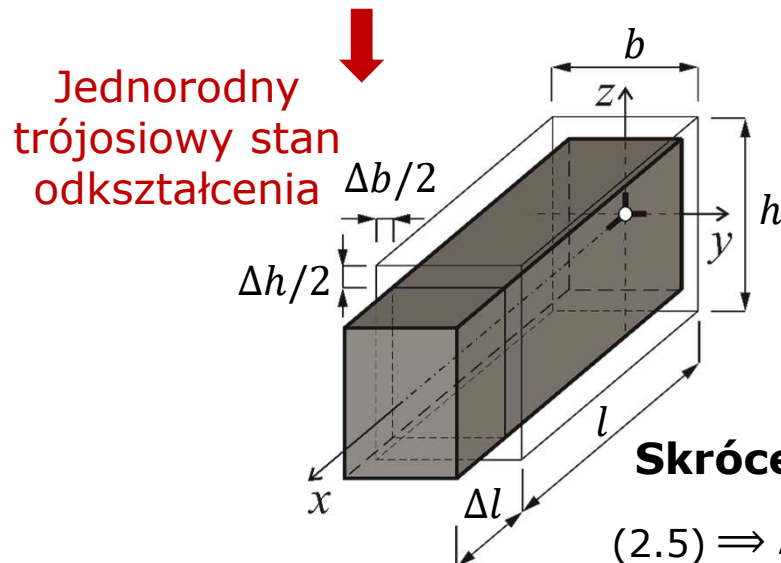
Warunek momentów spełniony

Naprężenia i odkształcenia

Rozkład naprężeń w dowolnym przekroju poprzecznym

Jednorodny jednoosiowy stan naprężeń

Jednorodny trójosiowy stan odkształcenia

Odkształcenie liniowe: względna zmiana długości włókna materialnego.

W zależności od kierunku otrzymujemy:

$$\varepsilon_x = \frac{\Delta l}{l} \quad (2.4), \quad \varepsilon_y = \frac{\Delta b}{b} \quad (2.5), \quad \varepsilon_z = \frac{\Delta h}{h} \quad (2.6)$$

Z prawa Hooke'a: $\varepsilon_x = \frac{1}{E} \sigma_x \stackrel{(2.1)}{\Rightarrow} \varepsilon_x = \frac{1}{E} \frac{P}{A} \quad (2.7)$

Wydlużenie pręta: $(2.4) \Rightarrow \Delta l = \frac{Pl}{EA} \quad (2.8)$

Współczynnik Poissona

$$\nu = - \frac{\text{odkształcenie poprzeczne}}{\text{odkształcenie osiowe}}$$

$$\varepsilon_y = \varepsilon_z = -\nu \varepsilon_x$$

$$(2.7) \Rightarrow \varepsilon_y = \varepsilon_z = -\frac{\nu P}{EA}$$

Skrócenie boków przekroju:

$$(2.5) \Rightarrow \Delta b = -\frac{\nu P b}{EA}, \quad (2.6) \Rightarrow \Delta h = -\frac{\nu P h}{EA}$$

materiał	ν
diament	0,07
Stal konstrukcyjna	0,3
Stopy aluminium	0,33
Kauczuk	0,47

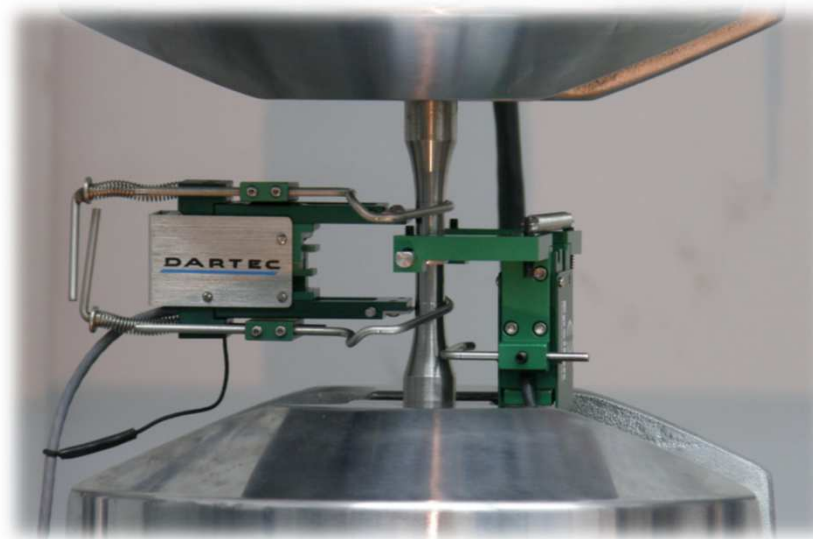
$$0 \leq \nu \leq 0.5$$

Statyczna próba rozciągania

Maszyna wytrzymałościowa

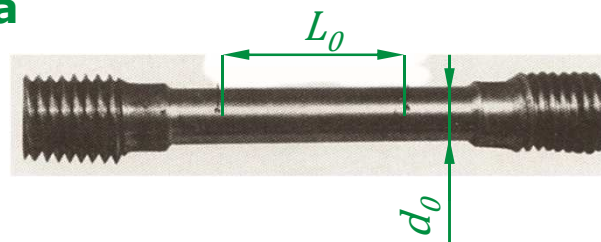

Ekstensometr liniowy i średnicowy

Metoda badania wytrzymałości na rozciąganie metali w temperaturze pokojowej: PN-EN ISO 6892-1:2016-09

próbka

L_0 - długość pomiarowa (początkowa)
 d_0 - średnica początkowa

Wykres rozciągania

Naprężenie inżynierskie (nominalne)

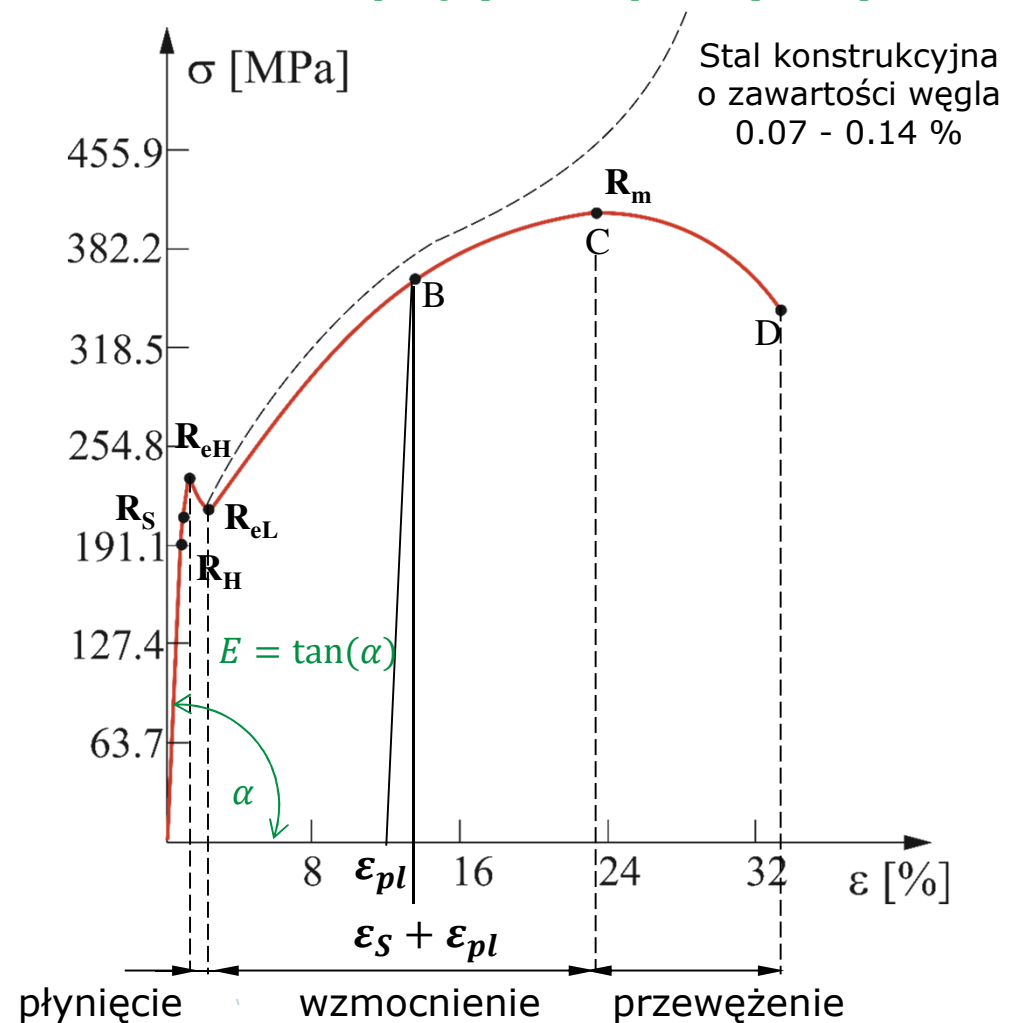
$$\sigma = \frac{P}{A} = \frac{\text{siła}}{\text{pole pierwotnego przekroju}}$$

Odształcenie inżynierskie

$$\varepsilon = \frac{\Delta L}{L_0} = \frac{\text{wydłużenie}}{\text{początkowa długość}}$$

Materiał sprężysto - plastyczny

Właściwości mechaniczne otrzymane z próby statycznego rozciągania

- R_H** – granica proporcjonalności. Największa wartość naprężenia inżynierskiego, przy której zachowana jest liniowa zależność pomiędzy siłą, a wydłużeniem (prawo Hooke'a).
- R_s** – granica sprężystości. Największa wartość naprężenia inżynierskiego, przy której nie wystąpią jeszcze odkształcenia trwałe. Przyjęto umowną granicę sprężystości, odpowiada ona naprężeniom wywołującym pomijalne odkształcenia trwałe $\varepsilon_{trw} = 0.05 \%$.
- R_e** – granica plastyczności. Wartość naprężenia inżynierskiego powyżej której następuje wyraźny przyrost wydłużenia bez przyrostu siły lub nawet przy jej chwilowym spadku. Wiele materiałów wykazuje górną (R_{eH}) i dolną ($R_{eL} = R_e$) granicę plastyczności. Ograniczają one przedział wartości naprężeń, przy których następuje proces płynięcia. Niektóre materiały nie wykazują wyraźnej granicy plastyczności. Wówczas definiuje się ją w sposób umowny jako wartość naprężenia, przy której odkształcenia trwałe wynoszą 0.2 %.

W obliczeniach inżynierskich Granica plastyczności zastępuje granicę proporcjonalności i sprężystości.

- R_m** – wytrzymałość na rozciąganie. Naprężenie inżynierskie odpowiadające maksymalnej sile rozciągającej F_m .
- R_u** – naprężenie zrywające. Wartość rzeczywistych naprężeń w chwili rozerwania próbki. Stosunek siły zrywającej do pola przekroju w miejscu złomu. $R_u = F_u / A_u$

Właściwości mechaniczne otrzymane z próby statycznego rozciągania

- E** – moduł Younga (sprężystości podłużnej)
- charakteryzuje opór jaki materiał stawia wydłużeniom wywołanym rozciąganiem.
  - Stanowi współczynnik proporcjonalności w liniowej zależności między naprężeniem i odkształceniem, zgodnie z prawem Hooke'a $\sigma = E \cdot \varepsilon$.
  - Stanowi tangens kąta odchylenia od osi argumentów prostej otrzymanej w próbie statycznego rozciągania poniżej granicy proporcjonalności.

A –Względne wydłużenie po rozerwaniu: $A = \frac{L_u - L_0}{L_0} \cdot 100\%$

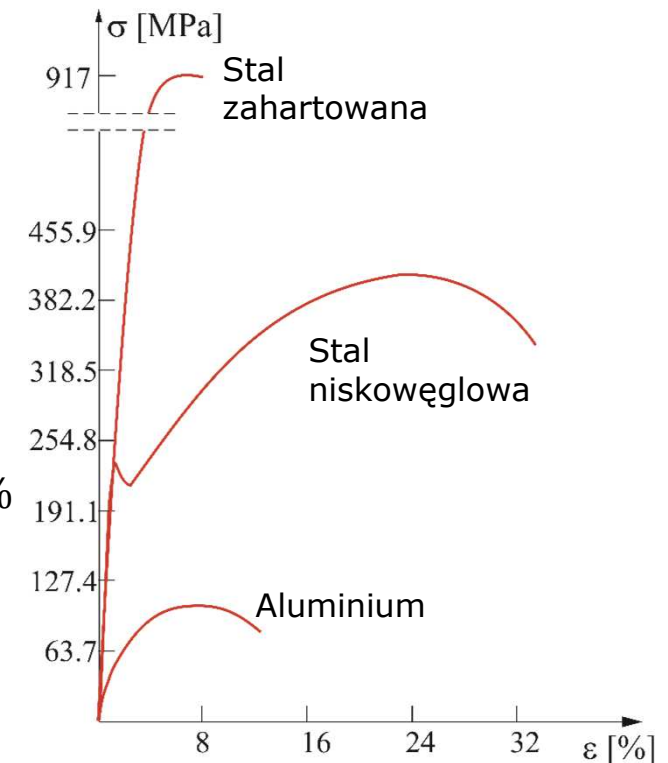
L_0 - początkowa długość pomiarowa (baza)

L_u - łączna długość bazy po rozerwaniu

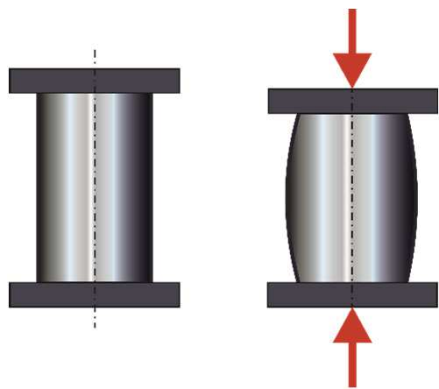
Z – trwałe przewężenie względne: $Z = \frac{A_0 - A_u}{A_0} \cdot 100\%$

A_0 - początkowe pole przekroju

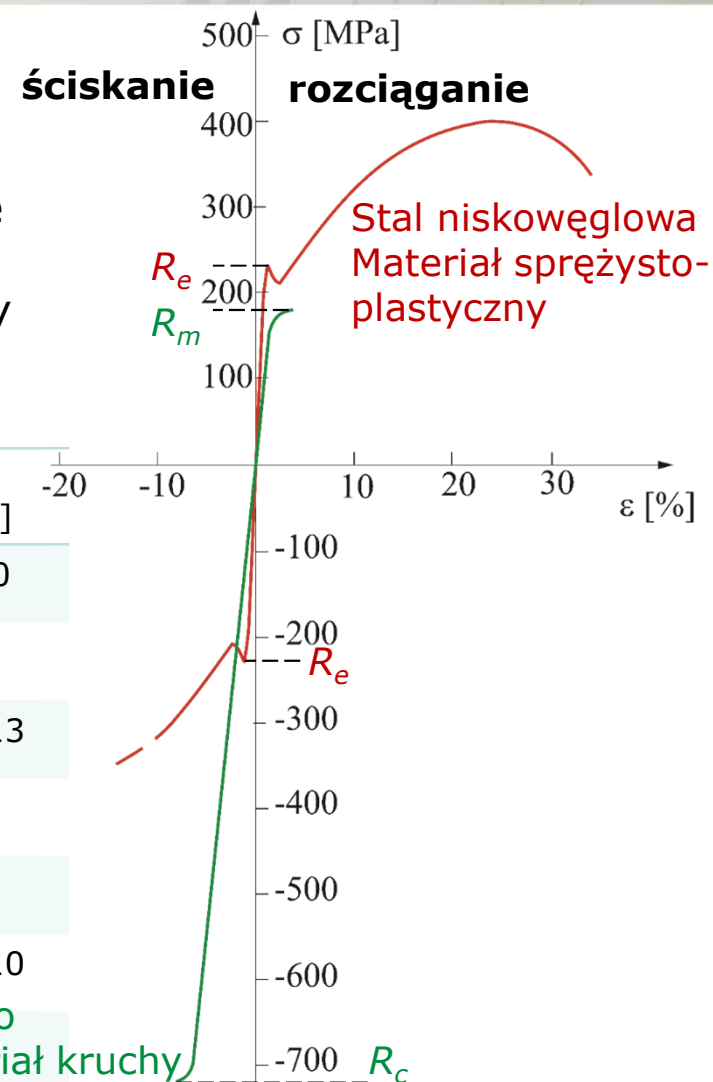
A_u - pole przekroju w miejscu złomu

Statyczna próba ściskania

R_c – wytrzymałość na ściskanie. Naprężenie inżynierskie odpowiadające największej sile ściskającej F_c uzyskanej podczas próby statycznego ściskania.

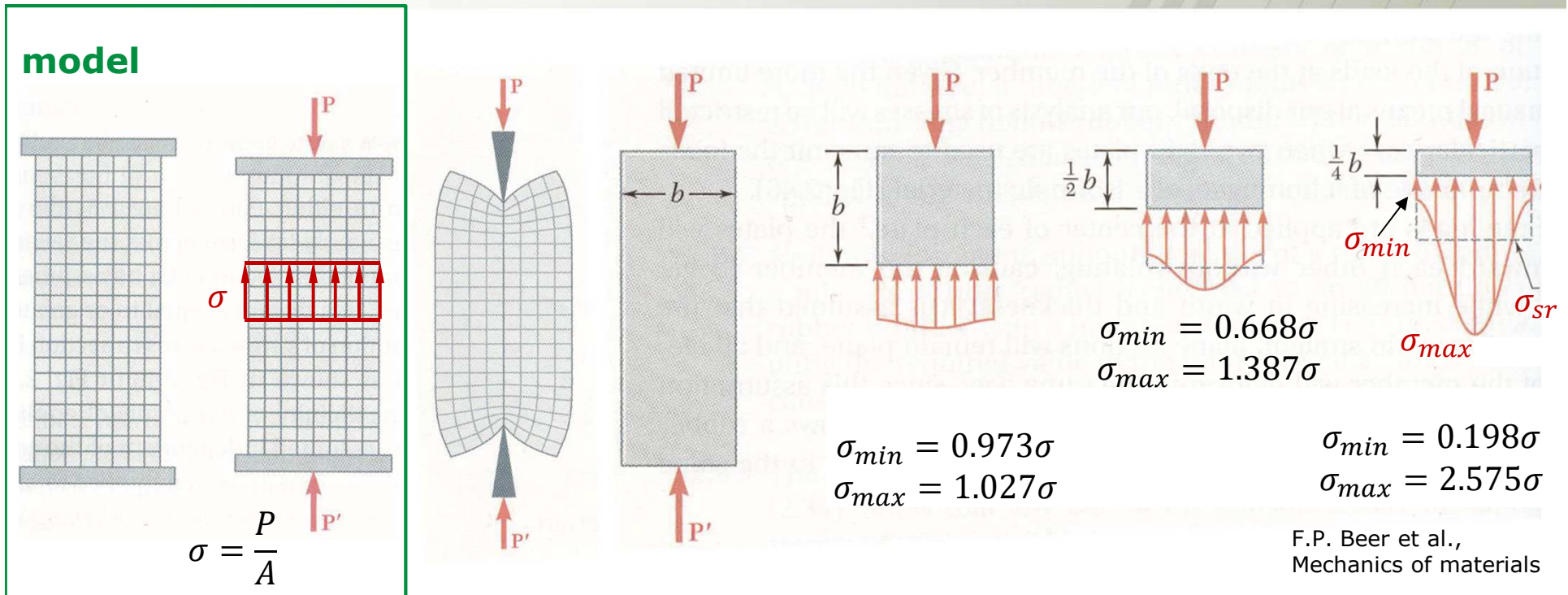

materiał	E [GPa]	ν [-]	R_e [MPa]	R_m [MPa]	R_c [MPa]	A [%]
Kauczuk naturalny	0,002	0,49		22		600
Beton (C60/75)	39	0.2		4,4	68	
aluminium	73	0,34	50	91-101		8-13
Żeliwo zwykłe	120	0,23		122-203	713-866	
Stal (0,07 – 0.14 C)	209	0,3	214	346-458		31
Stal zahartowana	219	0,3	713	917		8-10
Diament	1200	0,07				

Żeliwo
Materiał kruchy

Zasada de Saint Venanta

Jeżeli do bryły na małej powierzchni w porównaniu z całkowitą powierzchnią przyłożymy obciążenie to w dostatecznie dalekiej odległości powstające naprężenia, odkształcenia i przemieszczenia będą się różnić mało od tych, które wywołałoby obciążenie statycznie równoważne pierwotnemu

Adhémar de Saint-Venant (1797 - 1886)

Warunek bezpieczeństwa

Materiały kruche

Rozciąganie

$$\sigma_{max} = \frac{N}{A} \leq k_r, \quad k_r = \frac{R_m}{n_m}$$

N - Siła podłużna w przekroju o największym naprężeniu
 A - Pole tego przekroju
 k_r - Naprężenie dopuszczalne przy rozciąganiu

Ściskanie

$$|\sigma_{min}| = \frac{|N|}{A} \leq k_c, \quad k_c = \frac{R_c}{n_c}$$

N - Siła podłużna w przekroju o najmniejszym (ujemnym) naprężeniu
 A - Pole tego przekroju
 k_c - Naprężenie dopuszczalne przy ściskaniu

Materiały sprężysto-plastyczne

$$\max|\sigma| = \frac{|N|}{A} \leq k_r, \quad k_r = k_c = \frac{R_e}{n_e}$$

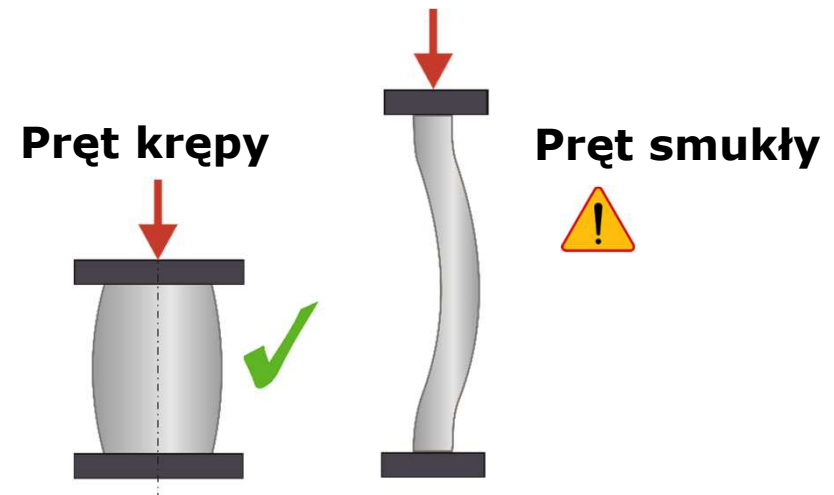
N - Siła podłużna w przekroju o największej bezwzględnej wartości naprężeń
 A - Pole tego przekroju

n_e, n_m, n_c : współczynniki bezpieczeństwa

Projektowanie elementów obciążonych osiowo

Warunek wyboczenia

W przypadku prętów smukłych, o małych wymiarach przekroju poprzecznego w porównaniu z długością, należy projektować spełniając warunek wyboczenia

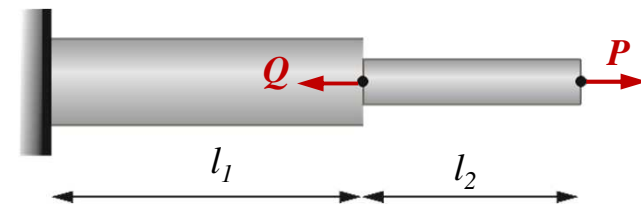

Warunek sztywności

Całkowita zmiana długości pręta nie przekracza wartości dopuszczalnej: $|\Delta l_c| \leq \Delta l_{dop}$

$$\Delta l_c = \sum_i \Delta l_i, \quad \text{gdzie} \quad \Delta l_i = \frac{N_i l_i}{E_i A_i}$$

i – ty segment pręta charakteryzują: długość (l_i), pole przekroju (A_i), moduł Younga (E_i) oraz występująca w nim siła podłużna (N_i)

Przykłady obliczeń inżynierskich

Zadanie 1

Pręt aluminiowy ($E = 70 \text{ GPa}$) złożony z dwóch części obciążono jak na rysunku. Wiedząc że siła P jest równa 4 kN określ wartość siły Q tak aby przemieszczenie swobodnego końca wynosiło zero, następnie wyznacz przemieszczenie punktu B oraz naprężenia w poszczególnych częściach.

Zadanie 2

Sztywny słup AB zamocowano za pomocą stalowej liny ($E = 200 \text{ GPa}$) o średnicy 4 mm do podłoża. Wyznacz maksymalne obciążenie P , jeżeli naprężenie dopuszczalne dla stali wynosi 190 MPa , a dopuszczalne przemieszczenie końca belki B wynosi 5 mm .

